

ПЛАН

1. Ризики адвокатської діяльності.
2. Поняття юридичної відповідальності.
3. Відповідальність за порушення правил адвокатської етики.
4. Процедура дисциплінарної відповідальності адвоката.
5. Фінансова (податкова) відповідальність адвоката.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Ризики адвокатської діяльності

Адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність в урахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до належного виконання доручення.

Як і у будь-якої іншої професійної діяльності у діяльності адвоката існують значні ризики залучення до різних видів відповідальності адвокатів, які працюють як індивідуально, так і в об'єднаннях. Це пояснюється тим, що, як указувалось вище, ведення адвокатського бізнесу є дуже складним процесом, який вимагає наявності цілого комплексу умінь і засобів, а тому пов'язаний з великою кількістю ризиків і проблем. Тому адвокат повинен бути не тільки справжнім професіоналом у своїй справі, а й мати організаторські здібності та уміння швидко приймати рішення.

Адвокат може, як професійна особа бути притягнутий тільки до дисциплінарної та фінансової відповідальності. Адміністративна та кримінальна відповідальність йому загрожує не як професіоналу, а як фізособі. Однак, реалізація процедури притягнення до відповідальності адвоката залежить від виду юридичної діяльності, оскільки Закон про адвокатську діяльність недвозначно указує тільки на дисциплінарну відповідальність.

У своїй професійній діяльності зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, вживати всі свої знання і професійну майстерність для належного захисту і представництва прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Адвокат не вправі в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству чи Правилам адвокатської етики. У своєму приватному житті він також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.

У межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнтів — перед своїми власними, інтересами колег, партнерів, співробітників, інтересами законних представників клієнтів, або їх опікунів, піклувальників та інших осіб, а також будь-якими іншими міркуваннями.

Порушення зазначених положень може мати наслідком юридичну відповідальність адвоката. А тому коротко розглянемо саме поняття юридичної відповідальності. При цьому, в указаному контексті, з урахуванням наданих адвокатіві гарантій (ст. 23 Закону про адвокатську діяльність), говорити можна перш за все про відповідальність за порушення правил адвокатської етики та дисциплінарну відповідальність, які регулюються нормами відповідних законодавчих актів.

2. Поняття юридичної відповідальності

Важливим засобом забезпечення охоронної функції права є юридична відповідальність. Остання є якісним показником реального втілення прав і свобод особи у соціальній дійсності. Це зумовлено тим, що у процесі реалізації юридичної відповідальності відбувається безпосередній вплив держави на сферу нормативно закріплених суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, а тому її розглядати неможливо без аналізу її родового поняття — зазначеної соціальної відповідальності, — основи відповідальності будь-якого виду.

Соціальна відповідальність виникає одночасно з суспільством, з моменту, коли поведінка особи набуває суспільної значущості та починає упорядковуватися за допомогою соціальних норм. Це реакція на виконання або порушення соціальних норм і представляє собою нерозривну єдність позитивного та негативного аспектів і має 2 форми реалізації — тобто способи зовнішнього прояву:

1) позитивну (перспективну, добровільну) — виражається в реакції на виконання вимог соціальних норм, у його соціально корисній поведінці,

2) негативну (примусову, ретроспективну) — виражається в реакції на порушення соціальних норм і застосування визначених заходів суспільного і (або) державного примусу.

На підставі існуючих різновидів соціальних норм, яких дотримується або порушує людина, виокремлюють такі основні види соціальної відповідальності: моральну, політичну, релігійну, корпоративну, юридичну та ін. У суспільстві різновиди соціальної відповідальності існують у єдності та взаємодії. Виникнення ж юридичної відповідальності історично зумовлено, насамперед, тим, що система соціальної відповідальності первіснообщинного суспільства виявилася непристосованою до реалій соціально неоднорідного суспільства.

У вітчизняному правознавстві сформувалися різні підходи до позитивної юридичної відповідальності, зокрема — це: 1) почуття відповідальності; 2) це обов'язок дотримуватися норм права; 3) правомірна поведінка; заохочувальна позитивна юридична відповідальність та ін.

Крім того, склалися основні підходи і до негативної юридичної відповідальності, зокрема — це: 1) покарання; 2) реалізація санкцій; 3) міра державного примусу; 4) реакція суспільства на правопорушення; 5) обов'язок перетерпіти обмеження; 6) оцінка (осуд); 7) юридична безвідповідальність суб'єктів права та ін.

Вчені, які визнають і досліджують позитивний та негативний аспекти юридичної відповідальності, підкреслюють єдність останніх. Однак виділення аспектів, видів відповідальності (позитивного та негативного) неодмінно має наслідком поділ, розчленування даного явища.

На підставі викладеного вище, є всі підстави стверджувати, що юридична відповідальність — це нормативна, гарантована та забезпечена державним переконанням або примусом міра реагування держави на дотримання та виконання норм права, у правомірній поведінці суб'єктів права, що схвалюється або заохочується державою, а у випадку порушення норм права - обов'язок правопорушника перетерпіти осуд, обмеження прав особистого, матеріального та організаційного характеру.

Ознаки юридичної відповідальності:

— ґрунтується на нормах права, формально визначена, володіє чіткістю, деталізованістю та загальнообов'язковістю;

- гарантується державою, безпосередньо пов'язана з державно-владною діяльністю та державно-правовим волевиявленням;
- забезпечується державним переконанням або примусом;
- її наслідками є державне схвалення, заохочення або осуд і покарання;
- здійснюється у визначеному процесуальному порядку'.

Важливою складовою природи юридичної відповідальності є її принципи. Останні виражають сутність і призначення юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності є різновидом міжгалузевих принципів права, відображають його усталені закономірні зв'язки. Вони володіють підвищеним ступенем загальності та в концентрованому, акумульованому вигляді характеризують юридичну відповідальність у цілому. У них відображаються першооснова юридичної відповідальності та еталони для формування законодавчої і правозастосовної практики.

Принципи юридичної відповідальності — це засадничі, фундаментальні положення, що виражають сутність і призначення юридичної відповідальності, а також визначають закономірності її функціонування та порядку реалізації.

До принципів юридичної відповідальності належать: — принцип справедливості — полягає у формальній рівності, повазі та захисті прав і свобод людини, відповідності інституту юридичної відповідальності моральним нормам і цінностям, категоріям розумності та добропорядності, врахуванні ієрархії особистих, громадських і державних інтересів. Принцип справедливості юридичної відповідальності є системоутворюючим принципом. Відповідно до ст. 61 Конституції ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення;

– принцип гуманізму — виражається в людяному, милосердному ставленні до суб'єктів юридичної відповідальності під час її встановлення та реалізації. Основними вимогами принципу гуманізму є: по-перше, заборона застосування насильства та катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; по-друге, встановлення юридичної відповідальності з урахуванням прав людини та моральних норм; по-третє, функціональне здійснення юридичної відповідальності на основі ставлення до людини як до найвищої цінності; по-четверте, встановлення системи пільг (виключень із принципів невідворотності, рівності) в залежності від особливих характеристик суб'єкта (неповноліття, хвороба, інвалідність та інше) або незалежно від них, що проявляється в актах амністії та помилування;

– принцип законності — зводиться до точного та неухильного дотримання норм права під час реалізації юридичної відповідальності. Цей імператив адресований не тільки громадянам, а й до суб'єктів правотворчості та компетентних державних органів. Згідно зі ст. 68 Конституції України: «Незнання законів не звільняє від відповідальності». Законність - це основа юридичної відповідальності з позиції зовнішньої форми її здійснення, водночас вона складає внутрішній зміст цього інституту;

– принцип індивідуалізації — виражається в диференційованому закріпленні обов'язків з урахуванням правового статусу суб'єкта відповідальності, диференціації правопорушень і санкцій залежно від типової суспільної небезпеки правопорушення та особистості правопорушника, встановленні міри та обсягу відповідальності з урахуванням суспільної небезпеки правопорушення. Це підтверджується ст. 61 Конституції України: «Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер»;

– принцип невідворотності — полягає в обов'язковому встановленні юридичної відповідальності за суспільно небезпечні діяння, неухильному дотриманні норм права і неодмінній реакції уповноважених державою органів на правопорушення у вигляді осуду та застосування справедливих, гуманних, індивідуалізованих заходів юридичної відповідальності за відсутності законних підстав звільнення від відповідальності. Як відомо, не жорстокість покарання стримує від правопорушень, а його невідворотність¹. Реалізація цього принципу юридичної відповідальності сприяє підвищенню ефективності правоохоронної діяльності, зміцненню правопорядку та законності в суспільстві; - принцип винуватості діяння-виражається у встановленні та застосуванні юридичної відповідальності тільки стосовно тих суб'єктів відповідальності, в діяннях яких є вина. Розглянуті вище принципи юридичної відповідальності відображають стійкі закономірності юридичної відповідальності та практики її реалізації, вони обумовлені рівнем правової культури і розвитку суспільства.

Особлива роль юридичної відповідальності у житті суспільства виражається не тільки в її принципах, але й у її **меті, цілях і функціях**.

Мета юридичної відповідальності — це передбачувана та гарантована державою модель майбутнього розвитку суспільних відносин, досягнення якої за допомогою встановлення і застосування юридичної відповідальності прагнуть суб'єкти правотворчої та правореалізаційної діяльності.

Цілі юридичної відповідальності можна поділити на цілі добровільної та державно-примусової форм реалізації юридичної відповідальності. Так, до цілей добровільної форми реалізації юридичної відповідальності відносять: • закріплення, впорядкування та вдосконалення суспільних відносин; • виховання громадян, підвищення рівня правової культури; • формування та забезпечення правомірної поведінки; • зниження кількості правопорушень. Цілями державно-примусової відповідальності є: • покарання правопорушника; • відновлення порушених суспільних відносин; • виправлення та виховання правопорушників; зниження та стабілізація рівня скоєння правопорушень. Цілі виправлення, виховання, зниження і стабілізації кількості правопорушень є спільними для двох форм реалізації юридичної відповідальності. З урахуванням викладеного вище, доречніше вести мову не лише про одну загальну мету юридичної відповідальності, а про систему цілей останньої.

Соціальне та цільове призначення юридичної відповідальності розкривається в її функціях. Функціонування юридичної відповідальності забезпечує перехід суб'єктивної категорії мети в об'єктивну реальність.

Функції юридичної відповідальності — це основні напрями дії юридичної відповідальності на суспільні відносини, поведінку суб'єктів, правосвідомість і правову культуру, в яких розкриваються її сутність, соціальне призначення та через які досягаються цілі юридичної відповідальності.

Види функцій юридичної відповідальності:

– регулятивна — напрям дії юридичної відповідальності на суб'єктів суспільних відносин, що полягає в спонуканні останніх дотримуватися норм права і виражається в їх правомірній поведінці. Способами здійснення регулятивної функції юридичної відповідальності є закріплення в нормах права зразків правомірної поведінки шляхом встановлення заборон, дозволів, заохочень тощо;

– превентивна — напрям дії юридичної відповідальності на індивідуальну та суспільну свідомість, що полягає в недопущенні, попередженні розвитку протиправного варіанта поведінки, витісненні, протидії антисоціальній поведінці. Способами здійснення превентивної функції є застосування осуду та покарання.

Превентивна функція залежно від видів суспільних відносин і суб'єктів, на яких вона діє, поділяється на підфункції загальної превенції (стосовно всіх суб'єктів права) та приватної (спеціальної) превенції (щодо конкретного правопорушника);

– каральна (штрафна) — напрям дії юридичної відповідальності на суб'єктів правопорушень, що полягає в осуді, позбавленнях (втратах) особистого, майнового та організаційного характеру. Каральна функція спрямована на припинення або зміну правовідносин і встановлення між суб'єктами права конкретного правового зв'язку необхідного для реалізації юридичної відповідальності (правовідносин юридичної відповідальності). Способами здійснення каральної функції юридичної відповідальності є осуд, обмеження майнової сфери, позбавлення суб'єктивних прав, ліквідація колективного суб'єкта правовідносин тощо;

– відновлювальна — напрям дії юридичної відповідальності на свідомість і поведінку людей, спрямований на приведення правового статусу суб'єктів правовідносин у попередній нормальний стан, на поновлення порушених суб'єктивних прав і свобод однієї зі сторін правовідносин. Способами здійснення відновлювальної функції є відшкодування завданої шкоди, осуд правопорушника та ін.;

– виховна — напрям дії юридичної відповідальності на індивідуальну та суспільну свідомість, внутрішній світ суб'єктів права з метою виховання, ознайомлення з відповідними цінностями, формування правосвідомості, правової культури, мотивації правомірної поведінки, зменшення проявів правового нігілізму, антисоціальної поведінки. Способами здійснення цієї функції юридичної відповідальності є встановлення обов'язків, покарання, осуд, заохочення, правове інформування громадян, відшкодування завданої шкоди. Окрім того, в юридичній літературі поряд з розглянутими вище функціями юридичної відповідальності виділяють й інші, наприклад, охоронну — спрямована на захист позитивних суспільних відносин шляхом нормативно-встановлених відповідних механізмів притягнення винних осіб до відповідальності в разі порушення норм права, заохочувальну (стимулюючу) — сфокусована на позитивне ставлення особи до встановлених правил поведінки і бажання виконувати необхідні вимоги права та отримувати відповідні заохочення, передбачені законодавством.

3. Відповідальність за порушення правил адвокатської етики

За порушення Правил адвокатської етики (далі — Правила) до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також актами Національної асоціації адвокатів України (р. X Правил адвокатської етики — статті 63-67).

Загальні засади застосування дисциплінарної відповідальності за порушення Правил та/або професійних етичних (деонтологічних) норм поведінки адвокатів іноземної держави (у випадках, передбачених Правилами) мають виходити із загальних засад юридичної відповідальності, зокрема повинні застосовувати дисциплінарні стягнення лише за винні порушення.

Щодо відносин дисциплінарної відповідальності адвокатів діє презумпція невинуватості, при тому що адвокат несе особисту відповідальність за порушення Правил.

Існують особливості відповідальності адвоката, який обраний до адвокатського самоврядування. Зокрема, у разі звернення із скаргами щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики адвокатів,

яких обрано до органів адвокатського самоврядування, чи • якщо скаржниками стосовно порушення цих Правил виступають адвокати, яких обрано до органів адвокатського самоврядування, з метою забезпечення неупередженості та об'єктивності при розгляді зазначених скарг Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури забезпечує перерозподіл та направлення таких заяв (скарг) для розгляду до КДКА іншого регіону, ніж регіон, в якому зазначений адвокат входить до органів адвокатського самоврядування.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики його помічником, якщо адвокат (ст. 64):

- не забезпечив ознайомлення останнього з цими Правилами;
- не здійснював належного контролю за діями помічника, залученого ним до виконання окремих робіт за дорученням, передбаченим угодою між адвокатом і клієнтом про надання правової допомоги;
- своїми розпорядженнями і порадами або особистим прикладом сприяв порушенню помічником Правил адвокатської етики.

Адвокат, що є керівником адвокатського об'єднання (адвокати — члени колегіального керівного органу адвокатського об'єднання), може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за невиконання вимог статті 65 Правил, а також за прийняття ним (ними) рішень, які тягнуть порушення Правил адвокатської етики.

При застосуванні дисциплінарних стягнень за порушення Правил адвокатської етики дисциплінарні органи адвокатури мають виходити із загальних засад юридичної відповідальності, зокрема повинні застосовувати заходи дисциплінарної відповідальності лише за винні порушення.

У випадках, коли в конкретній ситуації адвокату важко визначити варіант поведінки, який у певних обставинах відповідав би нормам Правил, він може звернутися за роз'ясненням до Ради адвокатів України чи з'їзду адвокатів України. При цьому, якщо дії адвоката, що відповідають роз'ясненню Ради адвокатів України чи з'їзду адвокатів України, не можуть бути поставлені йому за провину і мати наслідком накладення дисциплінарною стягнення.

4. Процедура дисциплінарної відповідальності адвоката

Адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених Законом про адвокатську діяльність. Зокрема, такі підстави указано у ст. 34 Закону. Дисциплінарне провадження щодо адвоката — це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України (далі — ЄРАУ).

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, який полягає у

- 1) порушення вимог несумісності (ст. 7 Закону);
- 2) порушення присяги адвоката України (ст. 11 Закону);
- 3) порушення правил адвокатської етики;
- 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;
- 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків (ст. 21 Закону);
- 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування (ст. 57 Закону);

7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом (ЦПКУ, КПКУ, ГПКУ, КАСУ).

За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до 1 року; 3) для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з ЄРАУ, а для адвокатів іноземних держав — виключення з ЄРАУ. Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом 1 року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Закон у ст. 36 обмежує право на ініціювання дисциплінарної відповідальності адвоката. Зокрема, право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — КДКА) із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки. При цьому не допускається зловживання правом на звернення до КДКА, у т.ч. ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Крім того, дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Для цього здійснюється перевірка відомостей про дисциплінарний проступок адвоката. Зокрема, скарга на поведінку адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, реєструється КДКА та не пізніше 3 днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати (далі — ДП КДКА). Після цього нею проводиться перевірка відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань.

Під час проведення перевірки ДП КДКА має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом.

Державні органи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, фізичні особи, яким надіслано запит члена ДП КДКА, зобов'язані не пізніше 10 робочих днів з дня отримання запиту надати відповідну інформацію, копії документів. Відмова в наданні інформації на запит члена ДП КДКА, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом (ст. 24 Закону).

За результатами перевірки відомостей складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи. Після цього скарга про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд ДП КДКА.

Дисциплінарне провадження стосовно адвоката, окрім перевірки відомостей про проступок, складається із стадій: 1) порушення дисциплінарної справи; 2) розгляд дисциплінарної справи; 3) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

За результатами розгляду скарги про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки ДП КДКА більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Рішення про порушення дисциплінарної справи чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом 3 днів з дня порушення справи. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка ДП КДКА, складена за результатами перевірки.

Дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається ДП КДКА протягом 30 днів з дня її порушення на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена ДП КДКА, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

У разі неможливості з поважних причин брати участь у засіданні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокат, стосовно якого розглядається справа, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи і оголошуються на засіданні ДП КДКА.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання ДП КДКА без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

Розгляд справи про дисциплінарну відповідальність адвоката є відкритим, крім випадків, якщо відкритий розгляд справи може призвести до розголошення адвокатської таємниці. Під час засідання ДП КДКА ведеться протокол.

За результатами розгляду дисциплінарної справи ДП КДКА приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається 2/3 голосів від її загального складу.

Рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

Рішення у дисциплінарній справі приймається за відсутності адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, а член ДП КДКА, який проводив перевірку відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, не бере участь у голосуванні. Рішення оголошується на засіданні ДП КДКА, а його копія надсилається або

вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом 3 робочих днів з дня прийняття рішення.

Адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом 30 днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — ВКДКА) або до суду. ВКДКА протягом 10 днів з дня отримання заяви (скарги) витребує матеріали дисциплінарної справи у відповідної КДКУ та забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи.

Оскарження рішення не зупиняє його дії.

5. Фінансова (податкова) відповідальність адвоката

Щорічні внески (газета «Закон і бізнес»)

Відповідно до Закону Рада адвокатів України встановлює розмір і порядок сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, займається питанням їх розподілу й використання, оскільки з'їздом адвокатів прийнято рішення про необхідність сплати таких внесків та визначено напрями їх використання (ч.7 ст.54, п.6 ч.4 ст.55).

Відповідне положення затверджене рішенням РАУ від 16.02.2013 №72. Ним, зокрема, передбачено, що сплата щорічного внеску є професійним обов'язком кожного адвоката, який реалізується шляхом одноразового переказування до 31 березня поточного року повної суми внеску в національній валюті на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування. Порушення адвокатом порядку та строків сплати внесків вважається невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування, що кваліфікується як дисциплінарний проступок (пп.2.2, 2.5, 2.15 положення). Обов'язок виконувати рішення органів адвокатського самоврядування також установлений ст.12 Правил адвокатської етики, порушення котрих (як і невиконання рішень органів адвокатського самоврядування) є підставою для притягнення винуватця до дисциплінарної відповідальності (пп.3, 6 ч.2 ст.34 закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Таким чином, згідно із законодавством в адвокатів, з одного боку, є обов'язок сплачувати внески, а з другого — передбачена дисциплінарна відповідальність за невиконання цього обов'язку.

Відповідальність за несплату податків

Адвокат — платник податків, професіонал, який застосую загальну систему оподаткування фізичних осіб. Зокрема оподаткування доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність, регулюється *ст. 178 розд. IV Податкового кодексу України (далі — ПКУ)*. Для цього особи, які мають намір здійснювати незалежну професійну діяльність, зобов'язані стати на облік в органах державної фіскальної служби за місцем свого постійного проживання як самозайняті особи та отримати свідоцтво про таку реєстрацію згідно зі *ст. 65 ПКУ*.

Доходи від провадження незалежної професійної діяльності, оподатковуються за ставками, визначеними у п. 167.1ст. 167 ПКУ. Оподатковуваним доходом вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і документально підтвердженими витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності. У разі неотримання довідки про взяття на облік особою, яка провадить незалежну професійну діяльність, об'єктом оподаткування є доходи, отримані від такої діяльності без урахування витрат. Незалежні професіонали подають податкову

декларацію за результатами звітнього року у строки, передбачені для платників податку на доходи фізичних осіб.

Під час виплати суб'єктами господарювання – податковими агентами, фізичним особам, які провадять незалежну професійну діяльність, доходів, безпосередньо пов'язаних з такою діяльністю, податок на доходи у джерела виплати не утримується в разі надання такою фізичною особою копії свідоцтва про взяття її на податковий облік як фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність. Це правило не застосовується в разі нарахування (виплати) доходу за виконання певної роботи та/або надання послуги згідно з цивільно-правовим договором, відносини за яким встановлено трудовими відносинами, а сторони договору можуть бути прирівняні до працівника чи роботодавця відповідно до *пп. 14.1.195 та пп. 14.1.222 ПКУ*.

Фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, зобов'язані вести облік доходів і витрат від такої діяльності. Форма такого обліку та порядок його ведення визначаються центральним органом державної податкової служби. Остаточний розрахунок податку на доходи фізичних осіб за звітний податковий рік здійснюється платником самостійно згідно з даними, зазначеними в податковій декларації.

Податкова декларація про майновий стан і доходи подається до органу Державної фіскальної служби за місцем реєстрації адвоката, нотаріуса кожного року до 01 травня, тобто останній день подачі — 30 квітня. В декларації вказуються всі доходи від здійснення своєї професійної діяльності, а також документально підтверджені витрати, пов'язані із такою діяльністю, та на які зменшується сума доходу адвоката, нотаріуса. Витратами звітнього року визнаються лише ті, які фактично понесені особою в цьому році.

ПКУ не дає чіткого переліку витрат, які враховуються при оподаткуванні особи, що провадить незалежну професійну діяльність. Але 05.04.2016 року у Верховні Раді України зареєстровано законопроект, яким пропонується усунути таку ситуацію.

В той же час, Державною фіскальною службою України вже наводився перелік витрат адвоката, які можуть бути враховані при оподаткуванні.

До складу витрат адвоката відноситься:

- орендна плата за користування приміщенням, яке є робочим місцем адвоката, у тому числі його поточний ремонт, обладнання пандусу для під'їзду інвалідів;
- технічне забезпечення діяльності робочого місця адвоката та його обслуговування (охоронна та пожежна сигналізація, вогнестійкий сейф, інформаційна вивіска, металеві двері або металеві ролети);
- обслуговування технічного обладнання (комп'ютери, у тому числі їх програмне забезпечення, принтери, сканер, ксерокс, факс, телефон тощо);
- витрати на виготовлення печаток та штампів, а також їх заміну;
- сплата щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування;
- відкриття рахунків у банках та їх розрахунково-касове обслуговування (депозитні рахунки);
- оплата праці та обов'язкові нарахування на фонд оплати праці помічників, секретарів, стажистів (найманих працівників);
- проходження підвищення кваліфікації адвокатом; участь у короткотермінових семінарах, симпозиумах, науково-практичних конференціях; удосконалення професійної майстерності. Придбання та передплата юридичної літератури (книг, журналів, дисків, програм тощо);

- витрати на збирання доказів, отримання висновків спеціалістів (експертів) відповідно до умов договору про надання правової допомоги;
- витрати на користування електронною базою законодавства;
- витрати на підключення та користування мережею Інтернет;
- виготовлення бланків (у тому числі ордерів) із зазначенням прізвища, імені та по батькові адвоката, номера і дати видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;
- придбання канцелярського приладдя;
- сплата адвокатами єдиного внеску (ЄСВ), у тому числі на користь найманих працівників, та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- програмне забезпечення;
- поштові та кур'єрські послуги, необхідні для виконання адвокатської діяльності;
- витрати на послуги телекомунікаційного зв'язку, електронні цифрові підписи для ведення бухгалтерського та податкового обліку та для подання податкової звітності, звітності до органів статистики, фондів загальнообов'язкового державного страхування.

Крім того, витратами адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу, державою визнаються і витрати на проїзд транспортом загального користування, а також витрати на придбання паливно-мастильних матеріалів у разі використання власного автотранспорту (у випадку неможливості скористатися транспортом загального користування). При чому ці витрати мають бути напряду пов'язані саме з наданням безоплатної правової допомоги.

Тобто, коли адвокат визначився зі складом своїх доходів та витрат, він від суми перших віднімає суму других і в результаті отримує суму чистого прибутку, яка оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою:

- доходити, які будуть отримані у 2016, 2017 роках — 18%,
- доходи, що отримувались у 2015 році — 15%, 17%.

Сплата податку на доходи фізичних осіб здійснюється до 01 серпня року, в якому подана податкова декларація.

Також адвокати та нотаріуси зобов'язані подавати до 01 травня кожного року і Звіт про суми нарахованого доходу застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску разом із Таблицею 3 (додаток до Звіту, який стосується суто осіб, що провадять незалежну професійну діяльність).

Питання порядку нарахування та сплати ЄСВ регулюється Законом «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Базою нарахування ЄСВ є сума доходу (прибутку), отриманого від діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. Тобто обрахунок ЄСВ здійснюється за тим же принципом, що і податок на доходи фізичних осіб — з чистого прибутку. Але сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць, у якому отримано прибуток (з січня по серпень 2015р. — ця мінімальна сума складала 422,65 грн в місяць, з вересня по грудень — 478,17 грн. щомісячно, сьогодні, з 01.01.17 — 704 грн.).

В разі відсутності доходу протягом календарного року або певного місяця, платнику надається право самостійного визначення бази нарахування. Отже, існує лише право, а не обов'язок платника ЄСВ нарахувати та сплатити внесок у разі відсутності бази нарахування.

Ставки ЄСВ:

– на прибуток, отриманий в 2015 році, нарахування ЄСВ здійснюється за ставкою 34,7%;

– на прибуток, що буде отриманий в 2017 році, — за ставкою 22%.

Сплата ЄСВ проводиться один раз на рік — до 01 травня.

Окремо слід звернути увагу, що до витрат адвоката, нотаріуса відноситься сума ЄСВ, яку він оплатив в звітному році (в тому році, за який сплачуються податки, внески), тобто дохід додатково зменшується на суму ЄСВ. В той же час, податок на доходи не зменшує суму доходу при нарахуванні єдиного внеску.

Крім згаданих вище ПДФО та ЄСВ на осіб, що провадять незалежну професійну діяльність, ПКУ покладено обов'язок нарахування та сплати військового збору з доходів, отриманих, починаючи з 01.01.2015 року. Об'єктом оподаткування тут також виступає чистий прибуток адвоката за рік. Ставка військового збору – 1,5%.

Сума військового збору відображається у річній податковій декларації про майновий стан і доходи (звітність по ПДФО), тобто окремої звітності подавати не потрібно. Сплачувати збір необхідно самостійно у терміни, передбачені для сплати податку на доходи фізичних осіб за відповідний період, тобто до 01 серпня.

Податкова (фінансова) відповідальність

Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених ПКУ та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування.

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності: • фінансова; • кримінальна.

1. Неподання у строки та у випадках, передбачених ПКУ, заяв або документів для взяття на облік у відповідному контролюючому органі, реєстрації змін місцезнаходження чи внесення інших змін до своїх облікових даних, неподання виправлених документів для взяття на облік чи внесення змін, подання з помилками чи у неповному обсязі, неподання відомостей стосовно осіб, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку та/або складення податкової звітності, відповідно до вимог встановлених цим Кодексом, — тягнуть за собою накладення штрафу на самозайнятих осіб у розмірі 170 грн., повторно протягом року — 340 грн (ст. 117 ПКУ).

2. Неподання або порушення порядку подання платником податків інформації для формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, передбаченого ПКУ, – тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 85 грн, протягом року — 170 гривень (ст. 119 ПКУ).

3.. Неподання або несвоєчасне подання платником податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків), — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 170 грн., за кожне таке неподання або несвоєчасне подання; повторно протягом року — 1 020 грн (ст. 120.1 ПКУ).

4. Незабезпечення платником податків зберігання первинних документів, облікових та інших реєстрів, бухгалтерської та статистичної звітності, інших документів з питань обчислення і сплати податків та зборів протягом установлених ст. 44 ПКУ строків їх

зберігання та/або ненадання платником податків контролюючим органам оригіналів документів чи їх копій при здійсненні податкового контролю, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 510 грн., повторно протягом року — 1 020 грн (ст. 121.1 ПКУ).

5. У разі якщо контролюючий орган самостійно визначає суму податкового зобов'язання, — тягне за собою накладення на платника податків штрафу в розмірі 25 % суми визначеного податкового зобов'язання. При повторному протягом 1 095 днів визначенні контролюючим органом суми податкового зобов'язання з цього податку, зменшення суми бюджетного відшкодування — тягне за собою накладення на платника податків штрафу у розмірі 50 % суми нарахованого податкового зобов'язання.

6. У разі якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання протягом строків, визначених ПКУ, такий платник податків притягується до відповідальності у вигляді штрафу у таких розмірах:

– при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, - у розмірі 10 % погашеної суми податкового боргу;

– при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, - у розмірі 20 % погашеної суми податкового боргу (ст. 126.1 ПКУ).

7. Ненарахування, неутримання та/або несплата (неперерахування) податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 25 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом 1 095 днів, — тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 50 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Дії, вчинені протягом 1 095 днів втретє та більше, — тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 75 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету (ст. 127.1 ПКУ).

Після закінчення встановлених ПКУ строків погашення узгодженого грошового зобов'язання на суму податкового боргу нараховується пеня.

Кримінальна відповідальність за несплату адвокатом податків установлена ст. 212 ККУ; адміністративна — до адвоката не застосовується, оскільки він не суб'єкт підприємницької діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Умови надання адвокатом правової допомоги (у контексті його відповідальності).
2. Ризики юридичної відповідальності адвокатів.
3. Види юридичної відповідальності адвоката.
4. Охоронна функція права на прикладі юридичної відповідальності адвоката.
5. Форми реалізації юридичної відповідальності.
6. Позитивна юридична відповідальність.
7. Негативна юридична відповідальність.
8. Визначення та пояснення юридичної відповідальності.
9. Ознаки юридичної відповідальності.
10. До принципів юридичної відповідальності належать...
11. Мета та цілі юридичної відповідальності.

12. Функції юридичної відповідальності.
13. Види основних функцій юридичної відповідальності.
14. За порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані...
15. Юридична відповідальність адвоката і помічник адвоката.
16. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.
17. Види дисциплінарних стягнень.
18. Дисциплінарне провадження складається із стадій ...
19. Розгляд справи про дисциплінарну відповідальність.
20. Рішення у дисциплінарній справі адвоката.
21. Відповідальність за несплату адвокатом щорічних внесків.
22. Облік адвоката у фіскальній службі.
23. Відповідальність адвоката за несплату податків.
24. Види відповідальності за несплату адвокатом податків.
25. Кримінальна відповідальність адвоката за несплату податків.